

Punt, Jeremy

Universiteit Stellenbosch

Die pop-Bybel vandag¹

Die popularisering van die Bybel, die pop-Bybel, is vandag 'n algemene verskynsel. In die analisering van die pop-Bybel kan op verskillende wins- en gevaarpunte gewys word. Die belang van 'n dialogiese verstaan van die verhouding tussen Bybel en populêre kultuur is geleë daarin dat die impak van albei na waarde geskat kan word.

1. INLEIDING

Bybelse temas is teenwoordig in verskillende populêre media-vorme. *Joan Osborne* se bekende lied "If God was one of us"; Simon & Garfunkel wat vir "Mrs Robinson" vertel "Jesus loves you more than you will ever know"; Dan Brown se kan-nie-neersit-boeke oor samesweringsteorieë (veral *Da Vinci Code*, en *Angels and Demons*); die Kanadese popgroep Crash Test Dummies met hulle "God shuffled his feet"; die tydlose Leonard Cohen se talryke verwysings na God en Bybelse temas in liedere soos "Hallelujah"; fliks² soos *The Matrix*-trilogie met sterk Messiaanse temas en die kruissimboliek; en gruwelfilms wat op apokaliptiese temas van die Nuwe-Testamentiese Openbaringboek inspeel, is enkele voorbeelde van 'n skynbaar groeiende tendens van 'n Bybelse teenwoordigheid in die populêre media. Dit lei tot 'n interessante gevolgtrekking. In ons hedendaagse konteks waar talle vrae oor tradisionele gelowigheid gestel word, is die teenwoordigheid en dalk selfs die invloed van die Bybel in populêre kultuur opvallend én waarneembaar!³ Die vraag van hierdie bydrae is, hoe verreken ons die Bybel in teenwoordigheid en invloed in vandag se populêre kultuur, in kort, die pop-Bybel?⁴

2. DIE BYBEL IN ALLEDAAGSE KULTUUR: WAAR EN HOE?

Die opvallendheid en waarneembaarheid van die Bybel in populêre kultuur word verskillend geëvalueer. Op die keper beskou, is die Bybel nie dalk vir diegene wat 'n direkte belang daarby het veel meer in die oog as vir ander vir wie die Bybel irrelevant is nie? Dalk nie alleen omdat "beauty in the eye of the beholder" is nie, maar omdat herkenbaarheid tog afhanklik

-
1. Verwerkte weergawe van 'n voordrag gelewer by die Teologiese Dag van die Fakulteit Teologie, SU, 6 Februarie 2012. 'n Vroeëre weergawe van die voordrag is beskikbaar op die Sol Iustitiae webwerf (<http://www.soliustitiae.co.za>).
  2. Naas talle fliks wat direk inspeel op Bybelse temas en narratiewe, soos by *Jesus of Nazareth*; of *Jesus of Montreal*; of *Passion of the Christ*; of selfs die ouer *Ben Hur* en *Spartacus* (Ig. is intussen in nuwe gedaante weer vrygestel). Heelwat literatuur hieroor het in die onlangse verlede verskyn, sien o.a. Aichele & Walsh (2002); Jewett (1993; 1999); Kreitzer (1999); Marsh & Ortiz (1997) – maar uiteraard met onderlinge groot verskille. Bv. waar Jewett Paulus laat buikspreek in dialoog met films, wil Kreitzer films as invalshoek vir die Paulus-briewe aanwend (as omgekeerde hermeneutiese vloei; kyk ook Merlau-Ponty oor die wedersydse vloei van tyd te wete verlede-hede en hede-verlede).
  3. Een aspek t.o.v. die popularisering van die Bybel in die breë media is natuurlik om politieke munt daaruit te slaan, maar dit is 'n tema opsigself en hier laat ruimte nie die bespreking toe nie.
  4. Hierdie bydrae is 'n evaluerende analise eerder as 'n statisties-gerigte opname; uiteraard sluit die twee mekaar nie uit nie. Dit sal in onderstaande ook duidelik blyk dat die verwickelde aard van die pop-Bybel meer inhoud as om die teenwoordigheid en impak van die Bybel op populêre media-vorms aan te teken. Hierdie bydrae wil probeer om iets van hierdie meer gekompliseerde aard van die pop-Bybel te skets.

is van vorige blootstelling of bestaande belange.⁵ Wanneer daar gekyk word hoe Bybelse temas dikwels eerder op indirekte wyse ter sprake kom in die media vandag, selfs deur ooreenvoegde en onakkurate gebruik daarvan, wat is die reikwydte of selfs impak van h Bybelse teenwoordigheid in populêre kultuur? Word dit raakgesien en as sodanig erken (sien Clines 1997:41-42)? Sonder om die belang van die “of-vrae” te ontken, is die fokus hier op die aard van die Bybel se teenwoordigheid in populêre media, op die pop-Bybel.

Met die kulturele nalatenskap van die Bybel in gedagte (Brenner 2000:7-12; Sugirtharajah 2003:81), is die popularisering daarvan nie ongehoord nie, en allermins h nuuttjie. Dit is vandag eerder die skaal en die frekwensie van h pop-Bybel wat aandag trek. Dit is verstaanbaar dat die Bybel telkens en soms opnuut gelowiges en selfs ander mense se aandag trek: die Bybelse tekste lê aan die hart van die Christelike gemeenskap en vorm h klankbord vir baie mense, binne en buite die geloofsgemeenskap, vir verskillende redes.⁶ Nietemin, in samehang met h wydverspreide bekendheid met en affiniteit vir die Bybel, beteken die informasie-eeu met allerlei tegnologiese innovasies en hulpmiddels asook met openbare media en sosiale netwerke dat media in verskillende vorms in elk geval, willens of wetens, op mense se lewe inspeel.

Veral in Suid-Afrika was die Bybel, oftewel die aanspraak op Bybelse tekste, nog altyd intiem verweef met die materiële konteks van ons land en samelewing: naas die kerk, is Bybelse tekste gebruik op politieke, sosiale, ekonomiese en ander terreine. In daardie opsig is die situasie vandag nie veel anders nie wanneer sake soos homoseksualiteit, aborsie, MIV en vigs, xenofobie en so meer aan die orde kom.⁷ Dit is egter nie slegs in populêre debatte in die openbare media waar aansprake op en verwysings na die Bybel ter sprake is nie; h groeiende pop-Bybel kultuur kan juis bespeur word in “ontspanningsmedia”, soos films, musiek, en kuns.⁸

Ongemak oor die voorkoms en gebruik van Bybelse verwysings en temas in die hedendaagse popkultuur word soms uitgespreek. Aan die een kant is dit geen verrassing dat die pop-Bybel in ons verbruikerskultuur genestel is met gepaardgaande kommersialisering nie – maar daar is aan die ander kant heelwat meer te sê oor die Bybel in populêre kultuur.⁹ h Bekende Bybelwetenskaplike van Sheffield, Engeland, het onlangs h boek geskryf met as titel die vraag, “Whose Bible is it anyway?”¹⁰ In die boek bevrage teken Davies wat hy sien as die monopolie

---

5. “[W]e must admit that for many people today the Bible is largely viewed as an irrelevancy, a worthless trinket of a bygone era” (Kreitzer 1999:29).

6. Redes wissel van kinderlike nostalgie, geloofstoewyding, tradisionele verwysingsraamwerk, ernstige navorsing, en talle ander.

7. Ook nie nêr in SA nie. Clines suggereer juis dat die samelewing nie gesag aan die Bybel toeken nie, tensy dit blyk dat die Bybelse sentiment met die samelewing akkoord gaan. “I think it is bad for the morals of the society to think that they can have Scripture’s backing when it suits them – and not buy the whole package” (Clines 1997:53-54).

8. Dit is ’n lysie wat verder uitgebrei kan word: TV-programme (in verskillende vorms soos by “sepies” en reekse); rekenaarspeletjies; internet; strokiesprente (“cartoons”); ens (vgl by Roncace & Gray 2007). Copier, Kooijman & Vander Stichele (2010:189-195) sluit nie films onder die rubriek “populêre kultuur” in nie.

9. Die verbruikersmentaliteit kan selfs Bybelse hermeneutiek en akademiese diskoers beïnvloed, tekenend by in Clines se gevaarlike voorstel van ’n “end-user theory of interpretation” (Clines 1997:91-98).

10. Miskien is die ander kant van die munt, die sterk betoog van Smart met sy boek, *The strange silence of the Bible in the Church* (1970). Sy besorgheid is dat kontemporêre religieuse filosofie, dikwels in die vorm van een of ander versnit van kulturele nasionalisme met Christelikheid die “essential message of the Scriptures” verplaas (Smart 1970:10). Juel (1997) neem die argument van Smart op, en is gewoon (maar

van die kerk in die breë ten opsigte van die gesagvolle interpretasie van die Bybel. Die pop-Bybel is egter nie primêr, trouens dalk hoegenaamd nie, gerig op die ontseteling van kerklike aansprake op en oor die Bybel nie.

3. 'N EVALUERING VAN DIE POP-BYBEL

Die Bybel se aanwesigheid in populêre kultuur kan op verskillende maniere geëvalueer word, soos inderdaad ook gebeur. In Kort opgaaf van positiewe en negatiewe elemente ten opsigte van pop-Bybel tendense – sonder enige aansprake op volledigheid – sou soos volg daar kon uitsien

3.1 Belangrike winspunte van pop-Bybeltendense (of nie)?

Bewus van die kultuurskat van die Bybel

Soos die Afrikaanse spreekwoord “onbekend maak onbemind” suggereer, is die pop-Bybelkultuur in manier waarop mense deurgaans herinner word aan die Bybel. Presies waaraan hulle herinner word en die wyse waarop dit geskied is in ander saak, maar die media-teenwoordigheid van die Bybel verseker dat die Bybel in die oog bly. Nie noodwendig bemind of geliefd nie, helaas! Dit is interessant hoe verskillende kunstenaars en regisseurs by tye hulle inspirasie uit die Bybel kry, uit die bekende en gewilde tekste van die Bybel, verhaale oor liefde, selfs vir vyande; opoffering; omgee vir ander mense; en talle ander mooi gedeeltes. Ook vanuit minder mooi gedeeltes: Miskien verwoord die Bybelse gru-verhaale soos die verkragting van Tamar (Gen 38) of die kindermoord (Matt 2) van die vrese en bekommernisse wat mense vandag ook mee leef? Dalk vind mense juis aansluiting by die emosies en verlange wat uitgespreek word vir God (Psalms), vir die Ander (Hooglied), vir die lewe (Jesus in die tuin van Getsemane)? Het ons wêreld vandag nie weer nodig om die krag van diep emosies te ervaar te midde van die alledaagse sleurgang nie? (sien Clines 1997:53).

Geloof bly in die oog

Nie net die Bybel bly in die oog deur die pop-Bybelkultuur nie, maar ook die (Christelike) geloof. Die Bybel duik soms op die vreemdste plekke, in die mees onwaarskynlike liedjies en films op en meestal is daar nie in (doelbewuste) poging om die Bybel van die geloof te skei nie. Is dit miskien ook so vir die Bybel en kerk, soos daar dikwels in die vermaaklikheidswêreld gesê word, dat enige publisiteit goeie publisiteit is?

Aanknopingsmoontlikhede en ruimte vir gesprek

Dit is duidelik dat die pop-Bybel vandag dikwels die eerste, en soms enigste kennismaking is wat mense met die Bybel het. Dit kan selfs gebeur dat ook binne die Christelike geloofsgemeenskap, die pop-Bybel die geleentheid skep vir gesprek oor die Bybel en geloof.

Nuwe oë van veel meer deelnemers

Die pop-Bybel verskynsel is al deur sommige bestempel as die “demokratisering” van die Bybel, wat op ten minste tweërlei wyse verstaan kan word. Eensyds beteken die deelname van soveel meer mense aan die interpretasie van die Bybel dat een groep alleen nie op die Bybel of op die interpretasie daarvan beslag kan lê vir daardie groep se eie doeleindes nie. Andersyds

---

waarskynlik onnodig) bekommerd oor die huidige swygsaamheid of afwesigheid van die Bybel.

beteken dit ook dat die interpretasie aan die kontrole van die kerk sowel as die akademie ontworstel word (Punt 2012). Mens kan lank debattee oor die sinvolheid of implikasies van hierdie ontwikkelings, maar dit is duidelik ’n onomkeerbare proses.¹¹

Nuwe moontlikhede vir spiritualiteitsbelewenis

Die pop-Bybel is tekenend van ’n nuwe spiritualiteit, dikwels vervleg met ander belangrike en dikwels aktuele temas ten opsigte van ekologiese bewustheid, sosiale betrokkenheid, en sosio-politieke werksaamheid. Die pop-Bybel kan waarskynlik nie los van ’n onvergenoegdheid met sekere kerklike patrone, maniere van doen gesien word nie; ook nie van ’n nuwe maar dalk tog andersoortige fokus op spiritualiteit nie. Die uitbeelding van Rowen Atkinson as predikant en veral van Grace (Maggie Smith) in *Keeping mum* is nogal ’n goeie voorbeeld van hierdie soort dinamika en tendense.¹²

3.2 ’n Lysie gevare van pop-Bybeltendense (of nie?)

’n Grenslose, wye verskeidenheid

Een van die mees kompliserende aspekte van die groeiende pop-Bybelkultuur is daardie element wat tipies aanwesig is in populêre tendense: ’n grenslose verskeidenheid, wat dit moeilik maak om ’n greep daarop te kry. Dit gaan nie net om die (miskien tipies akademiese?) versugting of strewe na kontrole en beheer deur middel van klassifikasie en evaluering nie. Dit is eerder die byna fatalistiese erkenning dat die kompleksiteit van die omvang en karakter van die pop-Bybelkultuur dit moeilik maak om dit sorgvuldig te kan beskryf, wat die bewussyn van ’n byna onmoontlik-om-te-verstaan-verskeidenheid onderstreep.

Oppervlakkige interpretasie

Sekere manifestasies van die pop-Bybelkultuur kan nie ontsnap aan die beskuldiging van oppervlakkigheid en sensasie nie. Albei films soos *The Passion of the Christ* en *The Da Vinci Code* – weliswaar met verskillende style – is voorbeelde van hoe die Bybelse lydensverhale (!) van Christus en die ontstaansgeskiedenis van die Bybel op simplistiese manier aangebied en op sensasionele wyse oordryf word. Tog is versigtigheid hier gepas, aangesien dit die oppervlakkig-sensasionele mense nietemin op ’n dieper vlak kan aanspreek, en tot nadenke en ondersoek kan stem! Na *Passion* was Jesus vir talle mense nie maar net “Gentle Jesus, meek and mild” nie; *Da Vinci Code* het die Evangelie van Filippus (en selfs die Evangelie van Maria Magdalena) in die openbare oog laat verskyn soos nooit tevore nie. Die punt is, soms kan téén bedoelings en verwagtings in, die pop-Bybel juis dieper, toepaslike, selfs grensverskuivende resultate tot gevolg hê. Nogtans, omdat die sekulêre oog nie veel het aan die goddelike nie, is die gevaar dat God eenvoudig uit die pop-Bybel uitgeskryf word. Dit is immers God wat die Bybel die dokument maak wat dit is. Wanneer die Bybel maar net nog ’n boek word, is dit nie meer die Bybel nie. Soos TS Elliott (in Clines 1997:54) geskryf het, diegene wat die Bybel as ’n monument van Engelse prosa beskryf, toon hulle bewondering vir ’n monument op die graf van die Christendom.

11. “[P]opular culture not only influences biblical interpretation but also opens up new perspectives and challenges and confronts the conventional, stylized hermeneutical frameworks of the ‘industry’ of the academic study of biblical texts” (Culbertson 2010: 71).

12. “[P]opular culture is more than simply entertaining; it not only reflects but also engages philosophical, theological, and political concerns in its own rewriting of scripture” (Runions 2010:201).

Fragmentasie en gebrek aan koherensie

Die versnippering van langer poëtiese gedeeltes, breër diskoerse en groter narratiewe in die Bybel is dikwels h probleem, aangesien h enkele metafoer, frase of gedagte op geïsoleerde wyse in h fliek of popliedjie ingespan word (Copier, Kooijman & Vander Stichele 2010:189-190).¹³ Die konteks van die betrokke geïsoleerde aspek gaan verlore ten gunste van die aanwending van tekste op pragmaties-voordelige wyse.¹⁴ Wat is die effek wanneer h gruwelklik een Bybelvers uit Openbaring siteer; wat word daarmee te kenne gegee, oor die fliek sowel as die Bybel? h Verbruikersmentaliteit kan die pop-Bybel se fokus eerder op “verpakking”, op maksimale “impak”, op “verkoopswaarde” en dies meer laat val.

Verdraaiings, aanpassings en verstellings

Die gebruik van Bybelse temas in populêre media beteken dikwels dat daar aanpassings en verstellings gemaak word, sommige mense sal dit eerder verdraaiings wil noem. Soos Bruce Springsteen sing,

Jesus was an only son; As he walked up Calvary Hill; His mother Mary walking beside Him;
In the path where his blood spilled; Jesus was an only son; In the hills of Nazareth; As He
lay reading the Psalms of David; At his mother's feet.

is daar behalwe vroe oor historiese akkuraatheid, duidelik sprake van h aanpassing van die Evangelie-verhale oor Jesus. Dat die moeder van Jesus volgens die Evangelies by die kruis teenwoordig was,¹⁵ beteken nie dat sy die kruisweg saam gestap het nie; die beeld van Jesus wat die Psalmboek lê en lees by sy ma is h geromantiseerde aanpassing wat nie in die Evangelies voorkom nie; en les bes, ons lees immers van Jesus se broers (Matt 12:46-50).

Hier raak die saak tog meer ingewikkeld: om van verdraaiings te praat beteken dat daar van die gedagte uitgegaan word dat daar in h teks eintlik net een, altyd-geldige betekenis opgesluit lê. Beteken die beskuldiging van verdraaiing dan nie eintlik maar dat daar van die ooreengekome wyse van verstaan van h teks afgewyk word nie? Betekenis is egter h dinamiese *gebeure* wat plaasvind wanneer lesers die teks lees, eerder as wat dit die inherente eiendom van die teks is. Meer nog, dit wat skyn h verdraaiing te wees, kan potensieel juis h kreatiewe en positiewe vorm van interpretasie wees – soos h karikatuur-afbeelding h spesifieke eienskap van iemand kan beklemtoon (Clines 1997:49-51). Stem Springsteen se “Jesus was an only son” nie ook tot nadenke oor die uniekheid van Jesus sonder allerlei teologiese finesse nie? Met ander woorde, die meriete van interpretasies kan kwalik op grond van nuutheid en kreatiwiteit alleen as negatief (of positief) afgemaak word.¹⁶ Dan kan selfs die moontlikheid van misverstand nie uitgesluit word nie. Wanneer toegewyde gelowiges die interpretasie van

13. “It [popular culture] thinks it knows the Bible, but it knows the Bible mainly as a book of quotes” (Clines 1997:53).

14. David Clines (1997:48) verwys hierna as “plunder”: “[I]t [cultural use of the Bible] is ‘use’ in the most pragmatic sense, ‘use’ almost in the sense of ‘plunder’”.

15. Soos in Joh 19:25. In Luk 23:49 het “die vrou wat hom gevolg het” die kruisgebeure van h afstand gade geslaan, sonder aanduiding van Maria se teenwoordigheid; Mark 15:40 en Matt 27:55-56 dui wel Maria, moeder van Jesus se teenwoordigheid, op h afstand, aan.

16. Dat Bybelse invloede in populêre media nie deurgaans voldoende erken word nie, sou ook negatief geëvalueer kon word. Maar beide omdat die waarneming daarvan by outeur en leser lê, en ook aan die hand van die oortuiging dat enige publisiteit goeie publisiteit is, reken Clines (1997:48-49) dat skalkse (of ontbrekende) erkenning van Bybelse invloed in popkultuur nie problematies is nie.

die Bybel as ingewikkeld ervaar en sukkel om te begryp, is die moontlikheid dat interpretasie-misverstande in die pop-Bybelkultuur aangetref kan word, natuurlik ook groot.

Om die kort bestekopname af te sluit, kan na twee ander, breër negatiewe tendense verwys word, wat as piëtistiese toe-eiening en chauvinistiese bevestiging beskryf kan word. Een tendens is h maklike “wat-my-die-beste-pas” narsissistiese en kommersialiseerbare patroon van spiritualiteit en geloof. Wanneer populêre media h terapeutiese rol moet vervul, en Bybelse temas inspan om daarmee te help, word die Bybel dienstig aan die hedendaagse selfbehepte en kommersiële dwang in die media. Die gewildheid van Mel Gibson se *Passion of the Christ* is waarskynlik ten dele aan die afgryslieke, grafiese geweld toe te skryf, maar ten dele waarskynlik ook aan h sekere (noem dit dan h piëtistiese) vorm van spiritualiteit wat dit aangebied het. Alhoewel Osborne se “If God was one of us” een van my gunstelingliedere is, wonder mens soms of die waarskynlike aanpassing van Immanuel, God met ons, nie dalk h moderne behoefte aan tuis voel in h wêreld gekenmerk deur vervreemding, verwoord nie?

h Ander tendens is die gevaar om die Bybelse tradisie, veral ten opsigte van sake soos onder andere geweld of genderrolle klakkeloos na te praat, sonder insig in die sosiokulturele ontkieming- of ontwikkelingskontekste. Die keersy van h piëteit wat op die spits gedryf word, h piëteit waarvan die diepte nie altyd die toewyding ewenaar nie, is die bevestiging van geykte, chauvinistiese praktyke. Hieroor is David Clines se vraag toepaslik: “Is the Bible, in the way it is used, good for the culture or not?” (Clines 1997:51). Behalwe die wyse waarop talle populêre films en popmusiek byvoorbeeld geykte genderrolle bevestig, ook in die “chick-flick”-genre, bly h sekere stereotipe soms sit ten opsigte van ander temas ook. Wat is die impak van *The Matrix* waarin die verband tussen die Messias-figuur en geweld op grafiese en byna uitbundige manier bevestig word?¹⁷ Die eerste-eeuse konteks was gekenmerk deur geweld, wat grotendeels aan die Romeinse Ryk en gepaardgaande invloed ontspring het. Sonder om die verband tussen Messias en geweld in die Bybelse Evangelies te ontken, sal die inagneming van die Bybelse sosiopolitieke konteks dalk vir h meer genuanseerde verstaan daarvan kon sorg.

In kort, vir diegene vir wie die Bybel meer as h interessante, klassieke boek is, kan die pop-Bybel naas talle positiewe aspekte, nogal onrusbarend voorkom. Dit roep die vraag op oor die verstaan van ontmoeting tussen Bybel en kultuur, oor hoe die interaksie ge-“plot” kan word?

4. WAT GEBEUR WANNEER DIE BYBEL EN KULTUUR ONTMOET?

Die popularisering van die Bybel is natuurlik nóg nuut nóg ongehoord, soos die Wirkungsgeschiede en Rezeptionsgeschiede van die Bybel en interpretasie getuig, met sigbare en hoorbare popularisering oor baie jare – alhoewel die definisie van “populêr” oor die eeue heen uiteraard sal verskil. Die Bybel se invloed oor h lang periode in verskillende wêrelddele en kulture, en met name die Westerse kultuur, is nietemin onbetwisbaar. Dit is moeilik om die literêre kultuurskatte te verrek sonder om die rol wat die Bybel op skrywers se gedagtes gemaak het, in ag te neem.

Mary Hess (2004:208-219) maak die punt dat die waarde van die popularisering van die Bybel

---

17. Die bevestiging van geykte sosiale en genderrolle is natuurlik nie tot Bybels-geïnspireerde rolmodelle beperk nie. By, in die film *Pleasantville* waarin die doodsvervelige maar intens-veilige (omdat dit so voorspelbaar is) “pleasant” samelewing op sy kop gedraai word, word genderrolle mettertyd omgekeer (bv die mooi tienermeisie kies vir boeklees bo pret en plesier), maar bevestig in die proses eintlik die rolle (boeklees weeg steeds nie op teen pret en plesier nie).

daarin geleë is dat dit die uitdaging bied om dit opnuut te bekyk en te bedink, maar nou deur die oë van die Ander! Sy bedoel met die Bybel “bedink” nie net die kognitiewe en rasonale nie, maar sluit ook die affektiewe én fisiese elemente in. Bybelverhale van Jesus wat oproep tot saamleef, saamdoen en die lewe te deel met mense, is (en word soms steeds) helaas in die kerk maar ook in die algemeen gebruik om “Andere” te skep, dikwels as ’n poging om die eie identiteit te versterk¹⁸ – in ras, klas, gender, seksualiteit, en so meer. Moet alle Moslems terroriste wees sodat Christene vredemakers kan wees? Is heteroseksuele, “straight” mense nog so selfvoldaan oor hul seksualiteit as daar nie lesbigs is om af te kraak nie? Weet mans nog wat hul manlikheid beteken sonder om dit noodwendig in kontras met vroue, as anti-vrouwees te sien?

Gestel dat die Bybel en populêre kultuur as teenpole gesien word, en mense hulleself en hulle lewensuitkyk liever met die een as met die ander identifiseer, dan is die vraag hoe die verhouding tussen die twee verstaan kan word? Des te meer ook indien mense hulleself met gemak in albei tuis vind! Die kultuur-antropoloog Richard Schweder se gebruik van vier kategorieë om die wyse te beslyf waarop antropoloë vreemde kulture bestudeer, kan vir die hedendaagse verstaan van die pop-Bybelkultuur ook van waarde wees. Hierdie vier maniere om met die Vreemde (dikwels) op eie terrein om te gaan is deur die Self sowel as die Ander beter te leer ken. Schweder pleit om nie een van die vier wyses van interaksie meer belangrik as die ander te verstaan nie.

As ’n eerste manier, reken Schweder dat mens leer dink deur middel van die Ander, waardeur mens deur middel van ’n sekere aspek van die Ander onself beter leer ken (soos as ons vra, “het jy al die nuutste flik van ABC gesien?”; “die nuutste song van XYZ gehoor?”; “het jy gelees wat op so-en-so se Facebook staan?”). Trouens, dieselfde gebeur ook ten opsigte van die Bybel (soos as ons vra, “dink jy dominee So-en-So het Sondag die teks sinvol hanteer in sy of haar preek?”). So word normaalweg verskuilde dimensies van ons lewe ontbloot, ontdek ons dikwels sake in onself (emosies, gevoelens, ensovoorts) wat ons andersins nie van bewus is nie. Popkultuur en die pop-Bybel is dikwels die Ander in mense se lewe wat nuwe perspektiewe op hulle lewe bied.

Dit is tweedens belangrik dat mens *die Ander reg verstaan*, op eie terme verstaan, om ’n sistematiese weergawe van die interne logika van die dinamika van die Ander te konstrueer. Hier gaan dit oor meer as net die aanbied van ’n opsomming van die hoofelemente van die Bybel, of populêre kultuur, maar juis om die dieper dimensies van die Ander te verstaan. Hoe kommunikeer die Bybel in terme van verskillende genres, in ’n konteks van ander tydperke en ander plekke as wat vir ons bekend is? Eweneens, wat is die impak van verskillende genres binne die popkultuur? Hoe kommunikeer die media in die verskillende vorms daarvan?

Kritiese refleksie, *om verby die Ander te beweeg* is ’n derde belangrike aspek: “om deur Ander te dink” beteken om die Ander te dekonstrueer en krities te benader. Die probleem is dat hierdie aspek soms die eerste en ongelukkig selfs die enigste aspek kan wees, albei gevrees deur kerklike gesagsliggame en geliefd deur teologiese studente wat hul eie stemme ontdek; geliefd ook onder diene wat nie kan wag om alles wat sleg en negatief is aan popkultuur of byderwetsheid toe te skryf nie! Om “verder as die Ander te gaan” beteken dikwels egter juis

---

18. Soos die sosiale identiteitsteorie aantoon, bestaan daar ’n nou verwantskap tussen die funksionering van die menslike psige en grootskaalse sosiale prosesse en gebeure wat eersgenoemde beïnvloed en ook daardeur beïnvloed word (Tajfel 1982:2; Turner 1996:4). Mense se selfbewustheid en siening van hul sosiale en fisiese omgewing word beïnvloed deurdat hulle aan sekere groepe behoort (Tajfel 1982:2).

om verder as die Self ook te gaan, om eie vooropgesette idees oor die Ander en oor die Self krities te evalueer, te herkonstrueer, en selfs eenkant te laat.

Om na te dink oor die Ander behels om oor mens self na te dink, en daarom, in die vierde plek, impliseer die bestudering van die Ander 'n nie-afgeslote (open-ended), self-reflekerende, dialogiese ingesteldheid: *interaksie met die Ander!* Soos dikwels met verhale, of dit nou Bybelse narratiewe of populêre stories, fliëks, rekenaarspeletjies of watter media-vorm ook al is, trek verhale mense in, mense raak deel daarvan. Hier is twee aspekte ter sprake: aan die een kant bied die verhale 'n nuwe wêreld of 'n herinterpretasie van mense se belewenis van hulle eie wêreld en laat hulle toe om daarin te lewe. Aan die ander kant, laat verhale mense ook toe om 'n wêreld te ontdek en te verstaan *wat mense toelaat om met hulleself te lewe*. In 'n sekere sin skep mense hulleself deur 'n wêreld te skep, die wêreld rondom hulle (sien Anderson & Foley 1998:5). Die verhale van die Bybel sowel as dié van die popkultuur is vandag dikwels belangrike meganismes waarmee mense die werklikheid ontsluit, sin maak van die lewe – mense die wêreld vir hulleself konstrueer!

Die interessante is natuurlik nie net dat die Bybel en popkultuur mense se lewe noemenswaardig beïnvloed, en “ons wêreld” help skep nie – hierdie twee aspekte is vir verskillende mense uiteraard in wisselende mate. Jurie le Roux skryf onlangs aanlyn oor die verwantskap tussen kerk en kuns, “Sonder die kerk was daar geen kuns nie. Of in elk geval nie soos ons dit vandag ken nie. Dit was die kerk wat skilders en komponiste in diens geneem, hulle betaal en talle opdragte gegee het. Hulle moes die kerk se boodskap vir gewone mense ‘hoorbaar’ en ‘sigbaar’ maak”.¹⁹ Dit is boonop van groot belang dat die teenwoordigheid van die Bybel, juis hier ook met inagneming van verskillende maniere en “volumes” van invloed en wisselende grade van sukses, in die popkultuur verreken word. Hierdie verrekening is belangrik, enersyds, omdat die verskynsel op sigself belangrik is; andersyds, omdat dit die interpretasie van die Bybel beïnvloed. Raak 'n kerklik-ingesetelde raamwerk van lees nie toenemend beïnvloed en selfs verplaas deur popkultuur-raamwerke nie

5. DIE HANTERING VAN DIE BYBEL IN POPULÊRE KULTUUR VANDAG

Naas die beoordeling (en te oordeel na sommige reaksies, ook die veroordeling) daarvan, leen die pop-Bybel sigself tot meer as net interessante ondersoeke in die akademie. Le Roux (2011) sluit sy teologiese nadenke oor die waarde van klassieke musiek af met die volgende woorde: “Teologie kan dus moeilik sonder die kuns oor God, mens en wêreld praat. Kuns help ons waar ons greep tekort skiet. Kuns gee ons die woorde, die perspektiewe en die insigte wat ons nie andersins sou gehad het nie.” Miskien is dit nie geregverdig of selfs geoorloof om klassieke musiek en kultuur met popmusiek en populêre kultuur gelyk te stel nie, en dit is ook nie die argument nie. Eerder, indien daar nie óók gelet word hoe die Bybel ter sprake kom in die populêre media nie, loop ons die gevaar om belangrike aspekte van en ontwikkelings in mense se verstaan van die Bybel oor die algemeen mis te loop of verkeerd te verstaan. Trouens, 'n summier negatiewe beoordeling van die pop-Bybel sou onnodig ander, nuwe maniere om oor God, mens en wêreld te dink en te praat en te doen, beperk en afsluit. Daarom is 'n finale reeks vrae ter sake, al ontbreek die antwoorde nog grotendeels.

19. Le Roux (2011) se toespitsing is op “klassieke musiek”, as “Kuns [wat] probeer [om] iets van die misterie en die grootsheid van God sê wat ons nie kan sê nie; musiek probeer iets van die onuitspreeklike God verwoord wat ons nie kan verwoord nie. Intense bemoeienis met kuns kan dus ‘n mens se geloof versterk en jou teologie verdiep. Anders gestel: die estetiese ervaring van kuns en religieuse ervaring kan dus op ‘n gegewe oomblik saamval’”. (<http://teo.co.za/artikel/articles/437/1/Kersfees-musiek-en-n-dieper-teologiese-verstaan/Bladsy1.html>)

5.1 Wat is die impak van die pop-Bybel op die verstaan van die Bybel?

Wat gebeur wanneer, byvoorbeeld, die *Crash Test Dummies* nie alleen die skeppingsverhaal met eietydse oë besing nie, maar wanneer die dagtelling verander, en die agste dag 'n dag van pieknieks word? Verder ook, wat maak ons van 'n nuwe gelykenis (of is dit nou inderdaad 'n goddelike grappie) wat aan God toegedig word? En, wanneer God dan, in die voetspore van Markus 4:10-12, nie gehoor gee aan oproepe om die gelykenis uit te lê nie? Terwyl ons kan aanvaar dat niemand skielik hulle kalenders gaan aanpas na ag dag weke nie, het so 'n lied byvoorbeeld nie tog 'n impak op ons verstaan van God, ons Godsbeeld, nie?²⁰

5.2 Watter maatstawwe kan gebruik word om oor die pop-Bybel te besin?

Die pop-Bybel en wat daarmee saamgaan het grotendeels natuurlik ander motiewe, in elk geval ander prioriteite, as die opbou van die geloofsgemeenskap. Hoe kan daar verhoed word dat mense deur die pop-Bybel op sleeptou geneem word? Hoe word geoordeel oor die pop-Bybel, watter maatstawwe word gebruik vir die evaluering daarvan?²¹ Die vraag, die normatiewe, is natuurlik die vraag wat moeiliker is, veral by die interpretasie van die pop-Bybel – soos menige teologie-dosent kan getuig oor die soveelste e-pos met 'n aaneengerygde en ineengestremgelde lys Bybelversies oor temas wat wissel van die morele korruptheid van die wêreld, die voortgaande kettery van die kerk (in die besonder en in die algemeen) en dwalings van teologie fakulteite, tot die dag en datum van die apokaliptiese einde van die wêreld.

5.3 Is daar sprake van omgekeerde hermeneutiese vloei?

Miskien moet daar tog ook breër gekyk word, en dan kan daar (versigtig, natuurlik) gevra word of die verskillende pop-Bybel weergawes nie 'n bedekte seën is nie? Is dit nie enersyds, 'n manier waarop talryke Bybelse verhale, temas en spanninge nie verlore gaan nie, maar (op ten minste subtiel wyse en min of meer) deel van baie mense se lewe bly nie? Andersyds, bied die pop-Bybel nie moontlikhede om opnuut oor geeykte tradisies van interpretasie te besin, vanuit ander oogpunte, nuwe betekenisse te genereer, met ander oë na dieselfde tekste te kyk nie, by tye 'n gevestigde, keurslyf-interpretasie los te wikkell nie? Dink byvoorbeeld hoe die klassieke *Blade Runner*-film vroeë vroeë oor wat menswees beteken, en vroeë oor interpersoonlike verhoudings aan die orde bring. Hoe die uitbeelding van die androïede (“replicants”) se hereniging met die ingenieur wat hulle ontwikkel en vervaardig het op patroon van die gelykenis van die Verlore Seun plaasvind – maar nou met 'n nuwe kyk na konflik en versoening, na 'n herwaarderding van geeykte interpretasies van die rolle van “Vader” en “Seun”, en veral die betekenis en uitwerking van weerloosheid (“vulnerability”) in verhoudings tussen mense (kyk Punt 2007).²²

20. “[N]o matter how well we teach the exegesis of Scripture and the hermeneutics of culture, there will still be people who actively resist what we are trying to teach because they have uniquely individual reasons for hanging on to some alternative meaning that better serves their personal needs, values, and life experience” (Culbertson 2010:63). En veral as dit kom by godsbeelde: “One of pop scripture’s chief interventions is to negotiate with an understanding of the divine” (Runions 2010:199).

21. Naas die evaluering van die populêre gebruik van die Bybel, is dit ook interessant om ondersoek in te stel oor hoe die Bybel in populêre kultuur aan die orde kom. Clines se steekproef in Britse dagblaie het 'n wye reeks sulke eienskappe waarmee die Bybel vereenselwig word, aangetoon: die Bybel as yker van grootte; aanduiding van populariteit; styl-arbiter; yker van morele waardes; teken van normaliteit; vergestaltung van moraliteit; ensovoorts (Clines 1997:68-79)

22. Wanneer die omgekeerde hermeneutiese vloei verder loop, noop dit om verder te vra: Wat sê die gebruik van die Nuwe Testament in die popkultuur van “die Bybel”? Wat sê die gebruik van die Nuwe Testament

5.4 Wat is die implikasies vir die Bybel in soverre dit as boek van die kerk verstaan word?

Wat is die moontlike impak van die skynbaar toenemende aanwesigheid van die Bybel in verskillende vorms in populêre kultuur? Beteken dit dat die Bybel nou eintlik niks meer is as maar net nog een van daardie Groot Boeke van die verlede nie? Soos Shakespeare of Chaucer of dalk nader tuis, Langenhoven of Van Wyk Louw? Vir baie mense is die Bybel steeds 'n boek van die kerk, 'n geloofsdokument wat met gesag deur dominees en geestelikes van verskillende oortuigings op 'n verskeidenheid maniere hanteer word. Geloofsgemeenskappe en gelowiges vind eweneens groot waarde in die Bybel. Tog is en word die Bybel nie deurgaans en op dinamiese wyse deel van populêre kultuur nie? Nie net oop vir nuwe interpretasies nie maar self ook deurgaans besig om te verander nie (Perkinson 2010)? Veral wanneer die Bybel die populêre kultuur beïnvloed eerder as bepaal?²³

6. SLOT

Soos blyk uit die dekades lange popularisering van die Bybel in die media, is dit duidelik dat dit nie maar net 'n tydelike modegril is nie. Trouens, indien die stelling “In the new century, the media are likely to become the most decisive factor in shaping human consciousness and reshaping language” (Kysar 2005:223) reg is, sal daar ernstig besin moet word óók oor die Bybel in populêre media. Hoe lyk die pop-Bybel se toekoms, en wat is die gevolge en ook impak daarvan, in die breër samelewing en ook in die kerk? Net so min as wat populêre kultuur bestuur en gekontroleer kan word, net so onmoontlik is dit om die voorkoms of gebruik van die Bybel en verwante temas in die verskillende vorms van populêre kultuur te probeer stuit.

Miskien is die opname van Bybelse elemente in populêre kultuur glad nie so sleg as wat dit soms uitgebeeld word nie. Nie vir die Bybel en nie vir die breër populêre kultuur nie. Ten minste, nie nêr sleg nie! Natuurlik is gevare nie uitgesluit nie, maar die teenwoordigheid van die Bybel in die media bied die moontlikheid tot groter, breër perspektiewe, ontdaan van allerlei pogings tot en vorms van kontrole daaroor. Die ontmoeting, die interaksie tussen die Bybel en populêre kultuur is 'n kreatiewe een (Culbertson & Wainwright 2010). Impliseer die teenwoordigheid en invloed van 'n pop-Bybel vandag nie dalk 'n verstaan van gelowiges, miskien selfs van “kerk” wat oor verskillende dogmatiese, rituele, kulturele en ander opvattings en gebruike heen sny nie? Is die evaluering van die Bybel se teenwoordigheid in populêre kultuur 'n toets van nie soseer 'n demokratiese ingesteldheid nie, maar eerder van hoe ernstig die Bybelse gedagte van die gemeenskap van alle gelowiges opgeneem word nie?

*****

BRONNE

- Aichele, G & R Walsh. 2002. *Screening Scripture. Intertextual Connections Between Scripture and Film*. Harrisburg: Trinity Press International.
- Anderson, H & E Foley. 1998. *Mighty Stories, Dangerous Rituals: Weaving Together the Human and the Divine*. San Francisco: Jossey-Bass.

---

in die popkultuur van “kultuur”, vandag? Van sekulêre kultuur?

23. “Pop scripture is, at the end of the day, far more complex in its dynamism and engagement with important issues of contemporary justice than is any notion of a fixed, unchanging, canonically bound Word of God” (Runions 2010:201-202).

- Brenner, A. 2000. Foreword. In *Culture, entertainment and the Bible*, ed. G. Aichele, 7-12. JSTOT 309. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Clines, DJA. 1997. *The Bible and the Modern World*. Biblical Seminar, vol. 51. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Copier, L, J Kooijman & C Vander Stichele. 2010. Close Encounters: The Bible As Pre-Text in Popular Culture. In *The Bible in/and Popular Culture: A Creative Encounter*, eds. PL Culbertson & EM Wainwright, 189-95. Semeia Studies. Atlanta: SBL.
- Culbertson, PL. 2010. 'Tis a Pity She's (Still) a Whore: Popular Music's Ambivalent Resistance to the Reclamation of Mary Magdalene. In *The Bible in/and Popular Culture: A Creative Encounter*, eds. P. L. Culbertson & E. M. Wainwright, 61-79. Semeia Studies. Atlanta: SBL.
- Davies, PR. 2004. *Whose Bible Is It Anyway?* 2nd ed. London: T & T Clark International.
- Henriquez, JC. 2004. Notes on Belief and Social Circulation (Science Fiction Narratives). In *Belief in Media. Cultural Perspectives on Media and Christianity*, eds. P Horsfield, ME Hess & AM Medrano, 49-59. Aldershot: Ashgate.
- Hess, ME. 2004. The Bible and Popular Culture. Engaging Sacred Text in a World of Others. In *New paradigms for Bible study. The Bible in the Third Millennium*, eds. RM Fowler, E Blumhofer & FF Segovia, 207-24. New York, London: T & T Clark International.
- Horsfield, P, ME Hess & AM Medrano, eds. 2004. *Belief in Media. Cultural Perspectives on Media and Christianity*. Aldershot: Ashgate.
- Jewett, R. 1993. *Saint Paul at the Movies. The Apostle's Dialogue with American Culture*. Louisville: Westminster John Knox.
- 1999. *Saint Paul Returns to the Movies. Triumph Over Shame*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Juel, D. 1997. The Strange Silence of the Bible. *Interpretation* 51(1): 5-19.
- Kreitzer, LJ. 1999. *Pauline Images in Fiction and Film: On Reversing the Hermeneutical Flow*. The Biblical Seminar, vol. 61. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Kysar, R. 2005. *Voyages with John. Charting the Fourth Gospel*. Waco: Baylor University Press.
- Le Roux, J. 2011. Kersfees, musiek en 'n dieper teologiese verstaan. <http://teo.co.za/artikel/articles/437/1/Kersfees-musiek-en-n-dieper-teologiese-verstaan> (Geraadpleeg 15/12/2011)
- Marsh, C & G Ortiz (eds). 1997. *Explorations in Theology and Film*. London: Blackwell.
- Punt, J. 2007. The Prodigal Son and *Blade Runner*. Fathers and sons, and animosity. *Journal of Theology in Southern Africa* 128: 86-103.
- 2012. Dealing (with) the future of Biblical Studies. A South African perspective. In *The Future of the Biblical Past*, ed FF Segovia. Semeia Studies. Atlanta: SBL. (forthcoming)
- Roncace, M & P Gray, eds. 2007. *Teaching the Bible through Popular Culture and the Arts*. SBLRBS. Atlanta: SBL.
- Runions, E. 2010. Pop Scripture: Creating Small Spaces for Social Change. In *The Bible in/and Popular Culture: A Creative Encounter*, eds. P. L. Culbertson & E. M. Wainwright, 197-202. Semeia Studies. Atlanta: SBL.
- Schweder, R. 1991. *Thinking through Cultures: Expeditions in Cultural Psychology*. Cambridge: Harvard University Press.
- Smart, JD. 1970. *The Strange Silence of the Bible in the Church: A Study in Hermeneutics*. Louisville: Westminster John Knox.
- Sugirtharajah, R. S. 2003. *Postcolonial Reconfigurations. An Alternative Way of Reading the Bible and Doing Theology*. London: SCM.
- Tajfel, H. 1982. Introduction. In *Social Identity and Intergroup Relations*, ed. H. Tajfel, 1-11. European Studies in Social Psychology. Cambridge: Cambridge University Press.
- Telford, WR. 1995. The New Testament in Fiction and Film: A Biblical Scholars's Perspective. In *Words remembered, texts renewed. Essays in honour of John F A Sawyer*, eds. J Davies, G Harvey & WGE Watson, 360-94. JSOT Supplement Series. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Turner, JC. 1996. Henri Tajfel: An Introduction. In *Social Groups and Identities. Developing the Legacy of Henri Tajfel*, ed. WP Robinson, 1-23. International Series in Social Psychology. Oxford: Butterworth, Heinemann.
- Vanhooser, KJ, CA Anderson & MJ Sleasman, eds. 2007. *Everyday Theology. How to Read Cultural Texts and Interpret Trends*. Grand Rapids: Baker Academic.

Wainwright, EM. 2010. Introduction. In *The Bible in/and Popular Culture: A Creative Encounter*, eds. PL Culbertson & EM Wainwright, 1-9. Semeia Studies. Atlanta: SBL.

White, RA. 2004. Major Issues in the Study of Media, Religion and Culture. In *Belief in Media. Cultural Perspectives on Media and Christianity*, eds. P Horsfield, ME Hess & AM Medrano, 197-217. Aldershot: Ashgate.

TREFWOORDE

Bybel
Populêre kultuur
Bybel-interpretasie
Spiritualiteit
die Ander

KEY WORDS

Bible
Popular culture
Bible interpretation
Spirituality
The Other

Kontakinligting:

Prof J Punt, Ou & Nuwe Testament
Fakulteit Teologie
Stellenbosch Universiteit
Privaatsak X1
MATIELAND 7600
Tel 021 808 2615
E-pos: jpunt@sun.ac.za